

בית הדין הארצי לעבודה

עב"ל 44371-06-25

19 אוגוסט 2026

המערער

המוסד לביטוח לאומי

-

המשיבים

1. גיא דניאל זנדר
2. שרון נקר

לפני: מ"מ הנשיא אילן איטח, השופט רועי פוליאק, השופט אילן סופר
נציג ציבור (עובדים) מר אהוד מנור, נציגת ציבור (מעסיקים) גב' רחלי בודהנה

ב"כ המערער עו"ד יסמין דיגורקר
ב"כ המשיבים עו"ד איתי הכהן

פסק דין

השופט אילן סופר

1. לפנינו ערעור על פסק דינו של בית הדין האזורי תל-אביב (הנשיאה) (כתוארה אז) הדס יהלום; ב"ל 18389-08-21) בגדרו התקבלה תביעת המשיבים ונקבע כי אין לראות בהם תושבים בשנת 2019 ועל המערער להשיב להם את דמי הביטוח ששילמו עבור שנה זו.

רקע עובדתי

2. אלה העובדות שאינן שנויות במחלוקת כפי שנקבעו על ידי בית הדין האזורי:

- א. המשיבים, אזרחי ישראל עזבו את ישראל בשנת 2018 – המשיבה 2 (להלן – **המשיבה**) בחודש אוגוסט 2018 והמשיב 1 (להלן – **המשיב**) בחודש נובמבר 2018. הם התפטרו מעבודותיהם בישראל, מכרו את רכבו של המשיב וסיימו את שכירות דירתם.
- ב. המשיבים עברו לאירלנד, שם עבדו בחברות זרות, רכשו דירה ופתחו חשבונות בנק. במהלך שהותם בחו"ל נישאו המשיבים בנישואין אזרחיים.
- ג. בחודש ינואר 2019 הגיש המשיב למערער (להלן – **המוסד**) דין וחשבון רב שנתי ובו הודיע כי הוא "**נוסע לחו"ל לתקופה בלתי מוגבלת ומבקש לשמור על הזכויות ולשלם דמי ביטוח**". הן המשיב והן המשיבה שילמו דמי ביטוח (ביטוח לאומי וביטוח בריאות) למוסד לפי התעריף המינימלי.

בית הדין הארצי לעבודה

עב"ל 44371-06-25

- ד. בשנת 2020 הגיש המשיבים למס הכנסה דו"ח בגין שנת 2019 ובמסגרתו ביקשו נקודות זיכוי כתושבים.
- ה. בחודש מרץ 2020 פרצה מגפת הקורונה. בשנת 2021 שבו המשיבים לישראל (לכאורה, המשיבים חזרו כבר בסוף 2020).
- ו. בחודש מרץ 2021 פנה המוסד למשיבים בדרישה לתשלום דמי ביטוח בגין שנת 2019 בשיעור גבוה (סה"כ תוספת של כ- 80,000 ש"ח) מזה ששולם על ידם, וזאת בשל הכנסתם מעבודה בשנה זו.
- ז. לאחר דרישה זו, ביום 19.4.21, פנו המשיבים למוסד בבקשה ל"ביטול תושבות" לשנים 2019 ו- 2020. בחודש יוני 2021 הם פנו בבקשה למס הכנסה לתקן את השומה בנימוק כי בקשת נקודות הזיכוי כתושב בדו"ח בגין שנת 2019 בטעות יסודה. בקשתם התקבלה.
- ח. בקשתם לביטול תושבות וכפועל יוצא השבת דמי הביטוח ששילמו נדחתה על ידי המוסד. המשיבים שילמו את דמי הביטוח במסגרת של הסדר תשלומים, והגישו תביעה להחזר דמי הביטוח לשנת 2019 (סעיף 65 לכתב התביעה).

פסק דינו של בית הדין האזורי

3. בית הדין האזורי קיבל את התביעה וקבע כי:

"בהיבט האובייקטיבי, הוכח כי שהו בחו"ל מרבית התקופה שבמחלוקת וכי ניתקו את הקשר הפיזי שלהם לישראל ולא היה בכוונתם לשוב לארץ. העובדה שרכשו דירה באירלנד מחד, אל מול סיום חוזה השכירות בישראל, מעידה על כוונה ברורה להשתקע באירלנד.

בהיבט הסובייקטיבי, הוכח כי מרכז חייהם בתקופה הרלבנטית היה באירלנד. התובעים שהו בישראל בשנת 2019 לפרקי זמן סבירים, במיוחד שעה שהעידו כי חלק מהשהייה בישראל היתה לצרכי עבודה. לא הוכח שהתובעים קיבלו טיפול רפואי בישראל, למעט חיסון קורונה אשר ברי שלא ניתן בשנת 2019, שאז טרם החלה המגיפה.

העובדה שהתובעים המשיכו לשלם דמי ביטוח בישראל, מעידה אמנם על זיקה כלשהי לישראל. אולם לאור מכלול הנסיבות, לא מצאתי כי יש בה, כשלעצמה, כדי להעיד על היותם של התובעים תושבי ישראל בשנת 2019, שעה שכל הזיקות האחרות מצביעות על כוונה ורצון להשתקע בחו"ל".

בית הדין הארצי לעבודה

עב"ל 44371-06-25

טענות המוסד

4. לטענת המוסד - מבוטח שיוצא לחו"ל - לתקופה שאינה עולה על חמש שנים, יכול להמשיך ולשלם דמי ביטוח לאומי וביטוח בריאות, ויוכל להנות מכיסוי ביטוחי בכולל שירותי בריאות, זכויות בענף נכות כללית, קצבאות ילדים וצבירת ותק לצורך גמלת אזרח ותיק ושארים. בתום חמש שנים המוסד בודק את מעמד המבוטח ולעיתים מודיע לו על ביטול תושבותו. כמו כן, לכל מבוטח קיימת הזכות לבקש את ביטול תושבותו אם הוא סבור שמרכז חייו הועתק לחו"ל.
5. במקרה הנדון המשיבים ביקשו לשמור על מעמדם כתושבים, כאשר שילמו דמי ביטוח מרצונם החופשי ללא שביקשו לבטל את תושבותם. רק בשלב מאוחר יותר כאשר נדרשו לשלם דמי ביטוח בהתאם לשומת מס הכנסה לשנת 2019, ביקשו לבטל את מעמדם כתושבים בדיעבד. המוסד טוען כי הצהרת מבוטח אינה פעולה טכנית או שולית, אלא מהותית המעגנת את תחולת הכיסוי הביטוחי. בזמן אמת, המשיבים לא ביטלו את מעמדם כתושבים אלא פעלו לשמור תוך תשלום דמי ביטוח. משמעות ביטול הצהרתם היא כי אין המוסד יכול לסמוך עליה, גם אם נלווה אליה תשלום בפועל. העדר משקל להצהרה כזו יביא לחוסר יציבות ופגיעה בוודאות ביחס לאותו מבוטח בתקופה מסוימת.
6. המשיבים נהנו מזכות ביטוחית מלאה במשך כל התקופה הרלוונטית, בין אם ממשו אותה ובין אם לאו. המדובר ברשת ביטחון הניתנת לתושבי המדינה מפני סיכונים שונים אליהם יכול להיקלע המבוטח במהלך חייו. תשלום דמי הביטוח נעשה עבור כיסוי הסיכון ולא בתמורה להתרחשותו. המשיבים אינם יכולים להנות מזכות ביטוחית כל עוד היא משרתת את צרכיהם, ולבקש את השבתה כאשר היא אינה כדאית יותר מבחינה כלכלית. אין זה סביר כי תושב ישלם דמי ביטוח ויהנה מכיסוי ביטוחי ובסופה של תקופה, כאשר לא אירע אירוע ביטוחי יבקש לקבל את החזר דמי הביטוח. המשיב אישר בעדותו בבית הדין האזורי כי כאשר מילא את הטופס "דין וחשבון שנתי" ב-2019 רצה את המשך הזכויות מול המוסד. על כן מדובר בבחירה מודעת לשמר זיקה לישראל שהמוסד הסתמך עליה ופעל בהתאם לה וכל חזרה ממנה הינה פסולה.
7. המשיבים הינם בני זוג, אשר חיו שנים רבות בישראל, ורובץ עליהם הנטל להראות שהעתיקו את מרכז חייהם מישראל באופן קבוע. המשיבים שהו בחו"ל תקופה קצרה של כשנתיים, במהלכה המשיכו לבקר בארץ פעמים רבות. על כן, הבחינה של

בית הדין הארצי לעבודה

עב"ל 44371-06-25

מרכז החיים צריכה להיבחן עלפני ציר זמן ארוך, כדי שניתן יהיה להשקיף על שהות המבוטח בחו"ל במבט על.

טענות המשיבים

8. המשיבים טוענים כי הינם זוג נשוי בנישואים אזרחיים, אשר עזבו את ישראל במחצית שנת 2018 ועברו לגור באופן קבוע באירלנד. בכל שנת 2019 ועד 2021 היו תושבי אירלנד עד שובם לארץ עקב מגפת הקורונה. המשיבים המשיכו לשלם דמי ביטוח בתקופת שהותם באירלנד כי סברו שהדבר מתחייב מעצם היותם אזרחי ישראל ולא היו מודעים לכך כי יש לתשלום זה זיקה לשאלת התושבות. הם סברו לתומם כי ניתן לשמר את זכויות הביטוח שלהם במחיר נמוך עד כדי זניח ולא ראו סיבה שלא לעשות כן. לא עלה על דעתם כי יידרשו לשלם כפל תשלומי ביטוח באירלנד ובישראל, במיוחד כאשר רכשו באירלנד ביטוח רפואי מלא ולא נזקקו לשירותי הבריאות בארץ. על פי הדין והפסיקה בזיקות הנבחנות לצורך קביעת מרכז החיים לא כלולה הדרישה להפסקת תשלום דמי ביטוח. במיוחד שעל פי נוהלי המוסד, ומוכחש כי הם מחייבים, ניתן לשמור על רצף זכויות ביטוחיות עד חמש שנים גם אם זיקת התושבות נותקה קודם לכן. אם היה מתרחש אירוע ביטוחי, זכאות המשיבים היתה נבחנת אם הם היו תושבים, ללא קשר לתשלום דמי הביטוח. במקרה בו היה נקבע כי אינם תושבים, בהתאם לפסיקה יש להשיב להם את דמי הביטוח. המשיבים אינם עומדים על החזר דמי הביטוח המינימליים, ששילמו אלא על החיוב הנוסף שהוציא להם המוסד.

9. לטענת המשיבים, ניתוק התושבות נעשה באופן חד וברור בשנת 2018 ולווה בהתפטרות מעבודה בישראל, התקשרות עם מעסיק זר, עבודה בחו"ל ורכישת דירה בחו"ל. רק אירוע דרמטי כמו מגפת הקורונה גרם למשיבים בשנת 2021 לשנות את תוכניותיהם ולחזור להיות תושבי ישראל. המשיבים לא היו מודעים לכך כי עליהם להודיע על ניתוק תושבות, ואין כל חובה בדין לעשות כן. מול טענת המוסד לפיה אין מקום להשיב תשלומי ביטוח לאחר שלא התממש סיכון, טוענים המשיבים כי לאחר תשלום דמי הביטוח המינימליים, אין מקום לאפשר למוסד להגדיל בדיעבד את התשלומים. המוסד לא הבהיר למשיבים את השלכות תשלום פרמיה בשעור מינימלי, שלאחר מכן יוצא חיוב בפרמיה גבוהה יותר, תוך שמדובר בכיסוי ביטוחי שלא יעמוד בשעת צרה. התנהלות המוסד יוצרת מצג שווא בפני המבוטח לפיה תושבותו אינה מוטלת בספק, בעוד שבפועל הוא נמצא ב"תקופת מבחן".

בית הדין הארצי לעבודה

עב"ל 44371-06-25

10. התנהלותו השגויה של המוסד אינה מחייבת את בית הדין. יש ליישם את הקריטריונים לקביעת התושבות באופן סימטרי. יש להימנע ממצב המאפשר למוסד לבחור את ה"פוזיציה" הנוחה בכל מצב. לגבות תשלומים ממבוטחים הגרים בחו"ל וכשיזקקו לשירותיו, לבחון את תושבותם בהתעלם מהתשלומים ששולמו על דם. המוסד צריך להיות מונחה לפי האינדיקציה של תכלית שהייה בחו"ל – אם היא ארעית לצורכי טיול למשל, אין בכך משום ניתוק התושבות. אם היא עקירה בכוונת הגירה ומעבר קבע לחו"ל כמו בענין המשיבים, יש לקבוע כי אינם תושבים. ברור כי השורשים של המשיבים ומשפחתם נמצאים בישראל והם רואים עצמם כישראלים. אך לכך אין קשר לסוגית התושבות מבחינה פיסקלית.

11. בית הדין האזורי יישם נכון את ההלכה לפיה התושבות נבחנת לפי מבחן מירב הזיקות וקבע כי ב-2019 המשיבים לא היו תושבי ישראל. המשיבים מפנים לפסיקה העוסקת בתושבות לצרכי מס הכנסה. מקרה בו הוכר ניתוק תושבות לתקופה של שנתיים בלבד כאשר הוכח שינוי מרכז החיים מבחינה אובייקטיבית וסובייקטיבית (ע"מ (חיפה) 19466-01-12 **יעל צור נ' פקיד שומה חיפה** (21.10.2014) (להלן – **ענין צור**)). ניתוק תושבות למשך שלוש שנים במקרה בו נישום שהה בישראל פרקי זמן ממושכים ומשפחתו הגרעינית שהתה בישראל (**ענין ספיר**) ; ע"מ (תל אביב יפו) 41182-01-19 **זאב לדרמן נ' פקיד שומה תל אביב 5** (24.3.2021) (להלן – **ענין לדרמן**)). ביקורים דחופים בארץ אינם מרכיב מכריע בקביעת התושבות (**ענין ספיר**). גם לאחר השלמת תהליך שינוי תושבות של נישום, אין לראות בתהליך החזרה ההדרגתי לארץ של משפחת הנישום, כדי לקבוע כי הנישום חזר להיות תושב, אלא במועד בו חזר בעצמו לישראל (**ענין גונן**)). על יסוד כך טוענים המשיבים כי העובדה שמאוחר יותר, "התהפך גלגל" תוך תקופה קצרה יחסית, אין לשלול את המסקנה כי בתקופה בה התגוררו בחו"ל לא היו תושבי ישראל.

הכרעה

12. ככלל, "עקרון התושבות הוא קריטריון מקובל להקצאת הטבות סוציאליות" (בג"צ 494/03 **עמותת רופאים לזכויות אדם נ' שר האוצר**, פ"ד נט(3) 322 (2004)). מבחן התושבות, העומד בבסיס הזכאות לקבלת גמלאות מכוחו של חוק הביטוח הלאומי [נוסח משולב], תשנ"ה – 1995 (להלן – **החוק**), בא לבטא את הזיקה בין המבוטח למדינת ישראל ואת הסולידריות הפנימית בין תושבי המדינה. (עב"ל (ארצי) 1549/04 **נואל זעטרי - המוסד לביטוח לאומי**, (3.1.2006); עב"ל (ארצי) 363/09 **עבדאללה חנין צלאח עזה - המוסד לביטוח לאומי**, (13.3.2011)). על עקרון

בית הדין הארצי לעבודה

עב"ל 44371-06-25

התושבות נקבע בפרשת חלאק כי: "מעמדו של אדם כ"תושב ישראל" מהווה תנאי בסיסי לצורך הענקת זכויות סוציאליות, הנוהג במדינות רבות... לאור מטרותיו של חוק הביטוח הלאומי תיעשה פרשנות המונח "תושב ישראל" על בסיס המבחן העיקרי והוא - הדרישה לקיום מרכז חיים ומירב הזיקות לישראל במסגרתם מומחשת התפיסה הטריטוריאלית של חוק הביטוח הלאומי (ראו: עב"ל 83/06 ג'אן טייץ - המוסד לביטוח לאומי, ניתן ביום 2.6.2009) כאשר "לצורך הזכות לביטוח סוציאלי מלא, נדרשת זיקה מהותית ונמשכת לארץ במידה שיש בה כדי להצדיק הקנייה של מלוא זכויות אלה" (בג"ץ 11044/04 דימיטרי סולומטין ואח' נ' שר הבריאות ואח', ניתן ביום 27.6.11 (להלן - עניין סולומטין)). הזיקה היציבה בין המבוטחים לבין המדינה, אשר הינה פועל יוצא של התושבות, היא זו אשר יוצרת מחויבות מצד המדינה לתושביה, שעה שלמי שאינו תושב צריכה לדאוג מדינת תושבותו." (עב"ל (ארצי) 344/09 אכלאס חלאק – המוסד לביטוח לאומי, 31.1.2013)).

13. הנה כי כן, בדין הישראלי הזכאות למלוא קשת גמלאות מהביטוח הלאומי מותנית בכך שמקבל הגמלה יהיה תושב מדינת ישראל (ראו לדוגמא סעיף 240 לחוק העוסק בזכות לגמלת אזרחות וקובע שמבוטח הינו תושב ישראל). למען שלמות התמונה נציין כי מי שאינו תושב עשוי להיות זכאי לפלח מצומצם של גמלאות (כגון, ביטוח נפגעי עבודה, מענק אישפוז לילדות, ודמי לידה), אך לא למלוא היקפן. בנוסף, החוק מסמך את השר לקבוע זכויות וחובות לפי חוק זה, כולן או מקצתן, בשטח שיקבע, גם למי שאינו תושב (סעיף 378 (ב) לחוק). הרחבות אלה אינן מצויות בדיון בערעור, ולכן לא נדון בהן.

14. חוק הביטוח הלאומי אינו מגדיר מיהו תושב אלא מיהו אינו תושב (סעיף 2א לחוק). המבחן העיקרי שפותח בפסיקה בהקשר זה הוא מבחן "מרכז החיים", אשר לו פן אובייקטיבי וסובייקטיבי. בהקשר זה נפסק כך: "הלכה פסוקה היא כי על מנת להיחשב כתושב ישראל לצורך קבלת זכויות מהמוסד לביטוח לאומי, על המבוטח להוכיח כי מרכז חייו הוא בישראל וזאת באמצעות בחינת 'מירב הזיקות'.... למבחן זה נקבע שני היבטים: ההיבט האובייקטיבי, הבוחן היכן מצויות מירב הזיקות של האדם מבחינה פיסית, וההיבט הסובייקטיבי, הבוחן את כוונתו של האדם ואת אופן ראייתו על מרכז חייו... היבטים אלה יש לבחון לאור כלל הנסיבות העובדתיות, ובכלל זה זמן שהייה בישראל לתקופה הרלוונטית, קיומם של נכסים בישראל, מקום המגורים הפיזי, מקום בו מתגוררת משפחתו של האדם, אופי

בית הדין הארצי לעבודה

עב"ל 44371-06-25

המגורים, קשרים קהילתיים וחברתיים, מקום עיסוקו והשתכרותו, מקום האינטרסים הכלכליים, מקום פעילותו או חברותו של האדם בארגונים או מוסדות, מייצגים של האדם עצמו אשר יש בהם כדי ללמד על כוונותיו ומטרת השהייה מחוץ לישראל... (עב"ל (ארצי) 46375-09-17 סלומון כהן – המוסד לביטוח לאומי (18.3.19)).

15. למבחן האובייקטיבי יש משקל מיוחד, כיוון שפריסתו של חוק צריכה להיעשות, ככל הניתן, על יסוד תבחינים אובייקטיבים. זאת, מטעמי שוויון, נוכח הקושי להתחקות אחר צפונות ליבו של אדם, וכיוון שכוונותיו הסובייקטיביות של אדם ממילא מוצאות ביטוי במעשיו האובייקטיביים. לפיכך, כאשר הפן האובייקטיבי מוביל לתוצאה ברורה של תושבות או העדרה יהא לפן הסובייקטיבי משקל פחות. אולם, לעיתים הפן האובייקטיבי אינו ברור או מובהק, ואז עולה בהתאמה משקלו היחסי של הפן הסובייקטיבי. אחד המקרים בהם הפן הסובייקטיבי בעל משקל מיוחד הוא בתקופה בה חלה תמורה במרכז החיים אך זו לא הגיעה לכדי מיצוי, ועל כך נעמוד בהמשך.

16. בהתאם למבחן האובייקטיבי, אדם עשוי להיחשב תושב גם אם אינו מתגורר בארץ תקופה מסוימת וזאת על סמך זיקתו הפרסונלית לארץ וכיוון שסיבת ההיעדרות אינה מלמדת על נטיעת השורשים במדינה זרה. ונבאר. אין חולק כי מי שעוזב את הארץ למטרת טיול גם אם לתקופה ארוכה, לא יראו בו כמי שהפסיק להיות תושב ישראל. הסיבה לכך נעוצה בכך שברוב המקרים, לא מדובר בניתוק מוחלט של הקשר עם הארץ. כך נותרת למבוטח דירת מגורים בארץ, חשבונות הבנק שלו ממשיכים להתנהל בארץ ובני משפחתו חיים בארץ. על כן, גם אם טיול יכול להימשך תקופה ארוכה ולעתים אף למעלה משנה, קיימות זיקות אמיצות של המבוטח לארץ. זאת בהינתן שהעזיבה של הארץ הינה ארעית ולא קבועה. תקנה 20 לתקנות הביטוח הלאומי (הוראות מיוחדות בדבר תשלום דמי ביטוח), תשל"א-1971 (להלן – **התקנות**) קובעת כי:

"(א) **מבוטח**, למעט מבוטח לפי סעיף 76 לחוק ולמעט מבוטח לפי תקנה 12א לתקנות אלה, השהה בחוץ לארץ תקופה העולה על ששה חדשים רצופים, ישלם דמי ביטוח בעד כל תקופת שהותו בחוץ לארץ, בשיעורים החלים על מבוטח שאינו עובד ואינו עובד עצמאי, מהכנסתו החייבת בתשלום דמי ביטוח, ואם אין לו הכנסה

בית הדין הארצי לעבודה

עב"ל 25-06-44371

כאמור או שהכנסתו אינה מגיעה להכנסה המזערית שנקבעה בפרט 4 בלוח י"א, ישלם דמי ביטוח כאילו הכנסתו היתה ההכנסה המזערית כאמור". הנה כי כן, על המבוטח העוזב את הארץ לתקופה העולה על שישה חודשים לדאוג לתשלום דמי ביטוח מינימליים על מנת לשמור על זכויותיו בהתאם לחוק. החוק מאפשר גם תשלום גמלה בתקופה בה המבוטח שוהה בחו"ל בין השאר במקרה בו נסע לצורך קבלת טיפול רפואי (סעיף 324א(ב)(3)).

17. תושב ישראל יחשב כזה גם אם עבר לעבוד בחו"ל לתקופה ארוכה אך שמר במהלכה על זיקותיו לארץ. בענין **גולדז'ק** מדובר היה במבוטח שעבר לפולין לצורכי תעסוקה בלבד, בתחום הנדל"ן. רעייתו נותרה להתגורר בארץ, חלק מבנותיו התגורר בחלק מהתקופה במדינות שונות אך לא בפולין וללא קשר למעברו אליה. הוא ביקר בישראל באופן רציף ותכוף, נותרו לו נכסים בארץ (דירת מגורים, דירה להשקעה וחשבונות בנק שבהם סכומים משמעותיים). כך שביחס לשנים 2002 עד שנת 2013 – לא היה מתח של ממש בין ההיבט האובייקטיבי להיבט הסובייקטיבי של התושבות. לכן נקבע כי כאשר יצא מהארץ בשנת 2002 היתה יציאתו ארעית, ולא ניתקה את זיקתו האיתנה של המערער לארץ (עב"ל (ארצי) 18-04-38430 **יעקב גולדז'ק** – המוסד לביטוח לאומי (4.7.2019) (להלן – **ענין גולדז'ק**)).

18. להשלמת התמונה נביא את הוראת סעיף 76 לחוק הקובע ביחס לעובד בחו"ל שמעסיקו הוא ישראלי:

"(א) העובד בחוץ לארץ מבוטח לפי פרק זה אם הוא ומעבידו הם תושבי ישראל וחווה העבודה נקשר בישראל, או אף אם חווה העבודה לא נקשר בישראל ובמקום העבודה אין ביטוח נפגעי עבודה חובה לפי החוק ונמסרה הודעה על קיומו של החוזה כפי שנקבע בתקנות.
(ב) על אף הוראות סעיף קטן (א), אם שהה העובד בחוץ לארץ, תקופה העולה על חמש שנים רצופות, לא יהיה מבוטח לפי פרק זה אם לא התיר השר או מי שהשר הסמיך לכך את ביטוחו בתקופת עבודתו בחוץ לארץ שלאחר חמש השנים".

תקנה 1 לתקנות קובעת חובת תשלום דמי ביטוח כאשר המעסיק של העובד אינו ישראלי:

"על אף האמור בסעיף 342(ב) לחוק, ישלם עובד בעצמו את דמי הביטוח אם הוא אחד מאלה: ...

בית הדין הארצי לעבודה

עב"ל 44371-06-25

- (4) עובד שמעבידו אינו תושב ישראל, אם מתקיים אחד מאלה:
- (א) מקום מגוריו של המעביד אינו בישראל ואין לו בישראל מען למסירת מסמכים משפטיים;
- (ב) המעביד הוא ארגון בינלאומי, הנהנה מחסינות מכוח אמנה בינלאומית שישראל צד לה.
- (5) עובד בשירות דיפלומטי או קונסולרי של מדינת חוץ, למעט עובד -
- (א) שהמעביד חייב בתשלום דמי ביטוח על פי חוזה עם המוסד או על פי אמנה בינלאומית, או -
- (ב) שהמעביד משלם למעשה את דמי הביטוח גם באין חובה כאמור".

19. באותו אופן נבחנה השאלה האם בתקופת לימודים בחו"ל מרכז חייו של המבוטח נותר בישראל ועל כן הוא בגדר "תושב ישראל" או שמרכז חייו של המבוטח הוא מקום מגוריו ולימודיו בחו"ל. בענין שאל דוד בן נקבעו תבחינים שיש בהם כדי לסייע במענה על השאלה: "האם מדובר בלימודים לתקופה מוגדרת ומתוחמת, כגון לימודים לתואר אקדמי עת ידועה מראש תקופת הלימודים או לימודי פוסט דוקטורט? איזה זיקות שמר המבוטח לארץ בתקופת לימודיו, כגון – ביקורים ועבודה בארץ בתקופות החופשות מלימודים, שמירה על קשריו החברתיים והקהילתיים, מקום ניהול ענייניו הכספיים וכיו"ב. אכן, במקרים רבים, שהות בחו"ל לצורך לימודים, במיוחד עת המבוטח יוצא לתכנית לימודים מוגדרת המתוחמת בתקופה, תיחשב כשהות ארעית וזמנית שאינה שוללת את היותו של המבוטח תושב ישראל באותה תקופה (דב"ע (ארצי) נו/286 – 0 צפירי אביוב – המוסד לביטוח לאומי, פד"ע לא 376 (1997)). גם בהקשר זה, בבחינת השאלה אם יש לראות במבוטח תושב בתקופת לימודיו בחו"ל יש ליתן את הדעת למציאות המשתנה, שכן כיום התופעה של לימודים בחו"ל רווחת יותר מבעבר [השוו: עב"ל (ארצי) 83/06 ג'ואן טייץ – המוסד לביטוח לאומי (2.6.2009); עב"ל (ארצי) 273/03 דויד – המוסד לביטוח לאומי (27.6.2004)]. יתכן גם מצב, שבו בתקופת הלימודים (או בתחילתה) נותרה ישראל מרכז חייו של המבוטח, אך במהלך תקופת לימודיו או לאחריה השתקע בחו"ל (במקום לימודיו או במקום אחר) וחל שינוי במרכז חייו. על כן, אין בעובדה שהמבוטח לא שב לישראל לאחר תקופת לימודיו כשלעצמה כדי להצביע על כך שגם בתקופת הלימודים (כולה או חלקה) המבוטח לא היה בגדר תושב ישראל, ויתכן מצב שבו בתחילת התקופה נותר המבוטח בגדר תושב ישראל,

בית הדין הארצי לעבודה

עב"ל 44371-06-25

ובמועד כלשהו במהלך התקופה חל שינוי במעמדו. מנגד, יתכן מצב שבו מבוטח החליט להעתיק את מרכז חייו לחו"ל, ובמקביל או אף כדי לממש תכנית זו הוא מתחיל ללמוד בחו"ל, שאז לימודיו בחו"ל הם חלק ממכלול הזיקות של המבוטח למקום מגוריו החדש, ובכל מקרה תקופת הלימודים אינה בגדר שהות זמנית וארעית בחו"ל, אלא תחילתה של תקופת התושבות בחו"ל. במצב דברים זה, בתקופת הלימודים המבוטח אינו בגדר תושב ישראל מתחילת התקופה" (עב"ל (ארצי) 27228-10-18 שאול דוד בן – המוסד לביטוח לאומי (10.7.2019)).

20. מהדוגמאות שהובאו ניתן להסיק כי בקצות קשת המצבים נמצאים שני מקרים: האחד, עזיבה של הארץ באופן של היעדרות תמידית ממקום המגורים בארץ, המהווה ניתוק הזיקה לארץ. השני, היעדרות מהארץ באופן ארעי מובהק, שלא מנתקת את הזיקה לארץ. כפי שנרחיב להלן, בין שני הקצוות נמצאים מצבים שבהם יש פנים לכאן ולכאן בשאלה אם ההיעדרות מהארץ איבדה את ארעיותה עד כדי ניתוק הזיקה לארץ. מבלי למצות, יובאו להלן מספר שיקולים שיש להביא בחשבון על מנת לקבוע האם העתקת מקום מגורים לחו"ל מהווה ניתוק הזיקה לארץ.

21. **משך ההיעדרות** – אין ספק שככלל משך ההיעדרות יכול לשקול לצורך הארעיות ולהצביע על כוונה לנתק את הזיקה לארץ. ככל שמשך ההיעדרות ארוך יותר, ניתן ללמוד על השלמת הכוונה לעזוב את הארץ. ככל שמשך הזמן קצר יותר, ניתן ללמוד על הארעיות שבה. התנהלות ממושכת לאורך ציר הזמן מלמדת יותר מכל על המעבר מבחינה סובייקטיבית לבחינה אובייקטיבית. כלומר, לעיתים הרצון האמיתי לעזוב את הארץ לצמיתות, נתקל בתוך זמן לא ארוך במציאות שאינה מאפשרת את ההיקלטות בחו"ל, שאז יהיה מקום להשקיף על מצב כזה שמלמד על ארעיות. כמובן שמשך ההיעדרות אינו יכול להיבחן כשלעצמו במנותק ממאפיינים אחרים. כך למשל היעדרות מהארץ של 11 שנים לצרכי עבודה, לא ניתקת את הזיקה לארץ בהינתן זיקות אחרות שהיו חזקות כמו משפחה, נכסים ועוד (ענין גולדז'ק).

לעיתים, סיבת ההיעדרות עשויה לסייע בקביעת המשקל שיש למשך ההיעדרות. כך למשל, היעדרויות לצרכי לימודים, טיול, ביקור אצל משפחה – לא איבדו מארעיותן, גם אם נמשכו זמן רב ובלבד שהיו לתקופה קצובה. עוד נקבע כי "אדם הנזקק לאשפוז ממושך בגין מצבו הרפואי, עלול להיעדר מביתו למשך זמן רב ואינו מנתק בכך בהכרח את זיקת המגורים לביתו. או טול לדוגמה אדם השוהה מעבר לים עקב תפקיד בשליחות המדינה. השהות בחוץ-לארץ מוגבלת לתקופת התפקיד

בית הדין הארצי לעבודה

עב"ל 44371-06-25

ואף אם זו עשויה להתמשך אין ההיעדרות מאבדת מארעיותה, ואין היא בהכרח מנתקת את נושא התפקיד מזיקת המגורים לביתו. מנגד, יש שלאחר היעדרות קצרה ניתן יהיה, בנסיבות מתאימות, ללמוד על ניתוק חד של זיקת המגורים" (ע"א 4127-95 יעל זלקינד (מיכאל) נ' בית זית – מושב עובדים להתיישבות שיתופית פ"ד נב(2) 306, 320 (1998)).

22. כאמור, לעיתים המבחן האובייקטיבי אינו מוביל לתוצאה ברורה. אחת הדוגמאות, היא כאשר תהליך שינוי מרכז החיים מצוי בהתהוות, אך טרם מוצה. בהקשר זה נקבע כי יש גם לקחת בחשבון ש"העתקת מרכז חיים לארץ אחרת אינה נעשית בדרך כלל ב'אבחת חרב' אלא בתהליך המבשיל לאורך פרק זמן מסוים" (ענין ספיר). ובמקום אחר נכתב כי "שינוי התושבות איננו "אקט חד" אלא "תהליך הנבנה על רצף מסוים". יפים לעניין זה דברי המלומדים א' רפאל וי' מהולל המציניים: לעתים נמצא כי חלק מאותם יסודות, המשמשים בקביעת המעמד, "מבשילים" על-פני תקופה מסוימת, וכי סופה של תקופת ההבשלה היא מעמד מסוים. במיוחד נכונים דברים אלה אצל נישומים, הבוחרים בידועין לעבור ממעמד אחד למשנהו. או אז עלינו לשאול עצמנו מתי - אם בכלל - השיר מעל עצמו הנישום מעמד אחד וזכה באחר, כלומר - מתי יצאה כוונתו הסובייקטיבית אל הפועל. את כוונתו של הנישום יש לדלות בצורה אובייקטיבית מתוך מעשיו ומחדליו, המגלים את טעמיו ומניעיו הסובייקטיביים (מס הכנסה (כרך רביעי, תשנ"ו) 32, 34) (ענין גונן). יש איפוא לאתר במסגרת בחינת כלל הנסיבות את נקודת הזמן שבה ניתן לומר כי תהליך ההתנתקות הושלם. כלומר השלב שבו ההיעדרות מן הארץ שהיו לה פנים לכאן ולכאן אם כהיעדרות ארעית ואם כקבועה, הפכה להיות באופן שאינו מתפרש לשתי פנים, חד משמעית. במקרי גבול מעין אלה, כאשר הפן האובייקטיבי אינו מובהק, עולה משקלו של הפן הסובייקטיבי לרבות האופן בו המבוטח בחר להגדיר את יחסיו עם המוסד לביטוח לאומי.

23. אשר לפרק הזמן הסמוך ליציאה מהארץ לצורכי בחינת אפשרות ההשתקעות במדינה זרה, הרי שבנקודת הזמן זו הפן האובייקטיבי, כשלעצמו, אינו מצדיק אובדן התושבות, שכן משך ההיעדרות אינו ארוך והכוונה להגר טרם יצאה מהכוח אל הפועל. בפרק זמן זה, אותו העמיד המוסד על משך חמש שנים, המוסד כענין של מדיניות אינו עורך בדיקה של הפן האובייקטיבי למי שבחר לשמר את הביטוח הסוציאלי באמצעות תשלום דמי הביטוח. יש להניח כי מקורה של תקופה זו הוא בסעיף 76 לחוק. אכן, כפי שניתן לראות בטופס הבקשה לביטול תושבות, שצורף

בית הדין הארצי לעבודה

עב"ל 44371-06-25

לערעור, המוסד ממליץ לשמור על תושבות בישראל "כדי להבטיח המשך קבלת שירותי בריאות ושמירה על הזכויות הסוציאליות בביטוח הלאומי". בהמשך מצוין בטופס כי לרוב תהליך העתקת מרכז חיים לחו"ל הינו הדרגתי ולכן מומלץ לשקול היטב את ההחלטה אם להפסיק תושבות. גם אם מסמך זה לא הוצג בבית הדין האזורי וגם אם המשיבים לא ידעו על קיומו הוא מבטא את הגישה הרואה בניתוק תהליך שלעיתים סופו מלמד על אחריתו.

24. **מעמד המבוטח בחו"ל** – יש לתת משקל לנסיבות המלמדות על זיקה הדוקה לחו"ל ובהן מגורי קבע: רכישת דירה בחו"ל, עבודה בחו"ל, העתקת כל המשפחה לחו"ל, קבלת מעמד של תושב ארעי או קבע ועוד. גם כאן יש להיזהר מיישום מכניסטי ושאלת מגורי הקבע בחו"ל צריכה להיבחן בהתאם לנסיבות של כל מקרה. יש לשים לב להצהרה של מבוטח כי אין בכוונתו לחזור לארץ, כשם שיש לבחון הצהרה הפוכה כי אינו עוזב את הארץ. הצהרות צריכות להיבחן בהתאם לביטוי שלהן בפועל ובמסגרת זו יש להשקיק על הזיקות השונות של המבוטח לחו"ל. כך למשל ישראלים העוזבים את הארץ לתקופה בלתי מוגדרת, אך מצהירים שכוונתם לשוב לארץ לבסוף. לכאורה מדובר בהיעדרות ארעית, אבל היא צריכה להיבחן במציאות על ידי זיקות אובייקטיביות לארץ ולחו"ל. "במסגרת בחינת מרכז חיינו של אדם, יש להידרש למבחן של יסוד אובייקטיבי ויסוד סובייקטיבי. אך מה באשר ליחס בין שני מבחנים אלה? סבורני כי לא ניתן לראות במבחנים אלה כשווים. ראשית, תתי הסעיף בהגדרת "תושב" מצביעים בעיקרם על מאפיינים אובייקטיבים של הנישום. שנית, תחושותיו האישיות של הנישום, מטבען, נסתרות הן מעינו של בית המשפט וגיליון כרוך בבחינות ראייתיות ובכללן קביעת מהימנות; וגם אם ידועות ומהימנות הן, קיים קושי ליחס להן משקל ממש. בהקשר אחר, בו נדון הביטוי "ישיבת קבע", צוין: "יתכן ובלבו פנימה שאף ... לשוב למדינה. אך המבחן המכריע הינה מציאות החיים כפי שהתרחשה הלכה למעשה. על פי מבחן זה העתיק העותר בשלב מסויים את מרכז חיינו לארצות הברית, ושוב אין לראות בו כמי שיושב-קבע בישראל" (בג"ץ 282/88 עווד נ' ראש הממשלה ושר הפנים, פ"ד מב(2) 424, 434 (1988) (ע"א 8234-11 בלטינסקי אביב נ' עכו פקיד שומה (24.11.2011)).

25. **ניתוח מספר הזיקות** – ההלכה הפסוקה קבעה מאפיינים שונים שבהצטרותם הם מלמדים על ניתוק הזיקה לארץ. המדובר בשקילה שאמורה להוביל להכרעה היכן נוטות כפות המאזניים. באופן הרגיל מיעוט זיקות או היעדרן יכול ללמד על ניתוק

בית הדין הארצי לעבודה

עב"ל 44371-06-25

קשר לארץ. אך זו אינה שקילה מספרית גרידא לפיה למשל חמש זיקות מול זיקה אחת מכריעות את הכף. יכול שזיקה אחת לבדה או יותר גם אם מספרן נמוך מהזיקות ההפוכות, תלמד על כוונה גם אם לא מצאה ביטוי במילים מפורשות. אין מדובר במדד כמותי אלא מהותי. גם לא מדובר בקריטריונים מוחלטים אלא יחסיים (ע"מ(מרכז) 6418-02-16 **בר רפאלי נ' פקיד שומה כפר סבא** (10.4.2019) (להלן – **ענין רפאלי**). כך יכול שתהיה זיקה אחת לארץ שתלמד באופן מובהק על הרצון להמשיך להישאר תושב גם אם כל שאר הזיקות מלמדות על קשר לחו"ל. כך גם זיקה מובהקת שעניינה העתקת מקום מגורים, כשלעצמה, אין די בה כדי להוכיח כי המבוטח חדל להיות תושב ישראל ויש להתחשב במכלול העובדות והראיות שהונחו בפני בית הדין (דב"ע (ארצי)נה/0-19 **פאתנה שעבנה – המוסד לביטוח לאומי** פד"ע כט 133 (1995)). מכאן שאין מדובר בכלל מספרי גרידא אלא על ראית התמונה הכוללת.

26. דברים אלו מקבלים משנה תוקף כאשר מדובר באזרח ישראלי שנולד בישראל, חי בישראל, עבד בישראל והיה תושב ישראל. בנקודת זמן מסוימת הוא טוען כי הפסיק להיות תושב ישראל ובנקודת זמן אחרת הוא חוזר להיות תושב ישראל. במקרה כזה מדובר בנטל המוטל על המבוטח לשכנע כי חדל להיות תושב ישראל בתקופה האמורה. כך למשל יש לבחון האם הפך להיות תושב לצרכי מס של מדינה אחרת, האם ביקש להיות תושב קבע במקום אליו עבר, ועוד (**ענין רפאלי**).

מן הכלל אל הפרט

27. על יסוד הכללים המנחים שפורטו לעיל, נפנה כעת ליישומם על המקרה שלפנינו. נקדים ונאמר כבר עתה, כי קביעותיו העובדתיות של בית הדין האזורי מקובלות עלינו. עם זאת, אנו סבורים כי יש לתת משקל אחר מזה שניתן על ידי בית הדין האזורי לזיקות השונות. ונפרט. בהיבט האובייקטיבי אין חולק כי בית הדין האזורי הצביע על זיקות המלמדות על כוונה להשתקע בחו"ל. עם זאת בהיבט הסובייקטיבי התנהגותם של המשיבים כלפי המוסד וכלפי מס הכנסה לימדו כי ביקשו לשמור על מעמדם כתושבי ישראל. המשקל שיש להיבט זה הוא משמעותי בהתחשב בהדרגתיות שיש בתהליך הניתוק ובוודאות הכרוכה בהשלמתו. שכן וכאמור לא מדובר בפעולה אחת הקוטעת את התושבות, ועל הכוונות כמו גם על התנהגות הנלווית לכך יש להשקיף במבט על, כפי שיפורט להלן.

בית הדין הארצי לעבודה

עב"ל 44371-06-25

28. בהתאם לקביעות בית הדין האזורי המשיבים עזבו את ישראל לצרכי עבודה באירלנד. הם עזבו את הדירה בה גרו בשכירות, מכרו מכונית בבעלות המשיב, התפטרו מעבודות בארץ. המשיב איבד את כשירותו לעסוק במקצועו הצבאי עקב כך שלא יכל לשמר את המיומנות המקצועית. הם שהו בחו"ל במרבית התקופה שמ-2019 עד 2021. במשך שנת 2019 המשיבים שהו בישראל "לפרקי זמן סבירים" שנועדו בין השאר לצרכי עבודה. הם עבדו בחו"ל, רכשו דירה באירלנד, היה להם חשבון בנק באירלנד והם שילמו דמי ביטוח שם. בשנת 2021 הם שבו לארץ, בעקבות מגיפת הקורונה ומתוך דאגה להורי המשיבה. על יסוד כך נקבע כי בהיבט האובייקטיבי נותק הקשר של המשיבים עם הארץ ובהיבט הסובייקטיבי מרכז חייהם היה באירלנד.

29. בית הדין האזורי היה ער לכך כי העובדה שהמשיבים המשיכו לשלם דמי ביטוח מלמדת על זיקה כל שהיא לישראל. אך לאור מכלול הנסיבות, נקבע כי אין בזיקה הזו די כדי להעיד שהמשיבים היו תושבי ישראל בשנת 2019. זאת, שעה שכל שאר הזיקות מצביעות על כוונה ורצון להשתקע בחו"ל. ביחס למשיב ציין בית הדין האזורי כי הוא מילא את הדין וחשבון הרב שנתי לצורך גביית דמי ביטוח, בעת שהותו בחו"ל ומתוך כוונה לשמור על זכויותיו מול המוסד. לגבי המשיבה נמצא כי הוריה פנו בשמה למוסד ומילאו את הטפסים לאור המלצתם. על כן נקבע כי אין לראות במשיבים תושבי ישראל בשנת 2019 ועד חזרתם לישראל.

הפן הסובייקטיבי של מבחן התושבות

30. כפי שנראה להלן בראיות, המשיבים גילו את דעתם כי רצונם לשמור על תושבותם הישראלית ולא לנתקה באחת. למען העמדת הדברים על מכונם, נפנה תחילה לטופס דין וחשבון רב שנתי שהוגש על ידי המשיב ב-27.1.2019. יובהר כי לא הוצג בפנינו טופס דומה בקשר למשיבה אך אין חולק ששילמה דמי ביטוח בתקופת שהותה בחו"ל וכפי שנראה בהמשך אף הסבירה בתצהירה את הרקע לכך. בטופס מצוינת הפניה לתקנות רישום ותקנות גביית דמי ביטוח. תקנות הביטוח הלאומי (רישום), תשכ"ג-1963 קובעות חובת דיווח על מי שהפך להיות עצמאי או עובד לשעה. תקנות הביטוח הלאומי (גביית דמי ביטוח), תשי"ד-1954 קובעות את מועד תשלום דמי הביטוח בין השאר למי שאינו עובד וכן את אופן חישובם.

בהתאם לכך מילא המשיב את הטופס בו בפרק מספר 3 הנושא כותרת "עיסוק והכנסות" צוינו אפשרויות ובהן – לא עובד, שכיר ושוהה בחו"ל. המשיב ציין כי עבד

בית הדין הארצי לעבודה

עב"ל 44371-06-25

כשכיר מ 2/2017 עד 10/2018 והוסיף במילותיו "נוסע לחו"ל לתקופה בלתי מוגבלת מבקש לשמור על הזכויות ולשלם דמי ביטוח". בהמשך בפרק 4 של הטופס שכותרתו עובד עצמאי – הודעה על פתיחה או סגירה של תיק, סימן המשיב כי חדל לעבוד כעצמאי ב 11/2018 ועיסוקו הנוכחי ציין "לא עובד".

31. על הרקע למילוי הטופס נכתב בתצהירי המשיבים תוך הפניית לתשובת בא כוחם כי "בעת עזיבתנו את ישראל לא היינו מודעים למשמעות המשפטית המיוחדת על ידי הנתבע לבקשתנו לשמירת הזכויות ועל כן סברנו כי יהיה זה נכון מצידנו להמשיך ולשלם את תשלומי החובה המינימליים כדי לשמור על רצף זכויות בביטוח הלאומי ובקופ"ח הגם שלרשותנו עמד ביטוח רפואי מלא בחו"ל, אותו רכשנו במסגרת עבודתנו. כפי שטענו בהשגתנו, כל אדם בר דעת היה נוהג כן ובמיוחד בשנה הראשונה להגירתו. אולם אין בכך כדי להסיק דבר לגבי ניתוק התושבות בישראל מצידנו ובוודאי שאין לעובדה האמורה כל משקל ממשי אל מול יתר האינדיקציות המובהקות המלמדות על כוונה ברורה לעקירה מישראל ולניתוק התושבות...".

32. בעדותו בפני בית הדין האזורי הסביר המשיב את הרקע לתשלום דמי הביטוח:

"ב"כ הנתבע: אתה בעצם, לפני שידעת שאתה לא תממש את הביטוח, ביקשת לשמור על הזכויות שלך. ורק בדיעבד, כשראית שלא מימשת את הביטוח, אתה מבקש בעצם לבטל את כל הזכויות והתושבות וכל מה שמשמע מכך?
העד, מר זנדר: לא. אז אני אגיד את מה שאני התכוונתי. אני מילאתי פה, שאני נוסע, אבל אנחנו עברנו לגמרי לאירלנד לתקופה בלתי מוגבלת. מבחינתי, כשמילאתי את זה, שמרתי על זכויות הביטוחיות שלי בלי כל קשר. זאת אומרת, אני הבנתי, לא ידעתי שיש השלכה משפטית לתושבות שלי לפי מה שמילאתי פה. אם הייתי יודע, יכול להיות שהייתי ממלא את זה אחרת.
כב' הש' יהלום: אבל כשאתה מילאת את זה, אתה בעצם, אתה רצית שיהיה לך עדיין זכויות בישראל בביטוח הלאומי?
העד, מר זנדר: כן. חשבתי כאזרח, אני, זה בסדר. לא חשבתי שיש איזה שהיא השלכה, שעכשיו אני צריך לשלם איזשהו כפל לביטוח לאומי, זה לא נשמע לי....
ב"כ הנתבע: ואתה בעצם היית מודע לזה שאתה משלם דמי ביטוח באירלנד, גם בזמן אמת או רק בדיעבד?
העד, מר זנדר: זה לא יורד שם מהחשבון, אז אני לא יודע להגיד לך, אבל כן.

בית הדין הארצי לעבודה

עב"ל 44371-06-25

ב"כ הנתבע: ידעת שיורד לך מתלושי השכר?
העד, מר זנדר: כן.
ב"כ הנתבע: וניסית לפנות אליהם ולהגיד, 'אני משלם דמי ביטוח בישראל, אז אין לי טעם לשלם גם כאן'?
העד, מר זנדר: לא. מבחינתי, זה עוד ביטוח.
ב"כ הנתבע: ורצית לשמור על שני הביטוחים באותו זמן?
כב' הש' יהלום: היית מודע לזה שאתה משלם ביטוחים בשתי ארצות באותו זמן?
עו"ד הכהן: ובאיזה סכומים?
העד, מר זנדר: כן, כן".
וביחס לסיבה להפסקת תשלום דמי הביטוח:
"כב' הש' יהלום: זאת אומרת, ברגע שהבנת שבביטוח לאומי רוצים ממך עוד כסף, אמרת, 'רגע, רגע, רגע, סטופ. עכשיו, אני כבר רוצה לבטל את הרישום שלי'.
העד, מר זנדר: כן.
ב"כ הנתבע: זה בגלל התשלום הנוסף, בעצם? כי עד כה, היה מתאים לך לשלם משהו מינימלי, גם פה, ולשמור על הזכויות?
העד, מר זנדר: אם הייתי יודע.
עו"ד הכהן: איפה (מדברים יחד).
העד, מר זנדר: שיש שכר לתושבות שלי, אתה רוצה להגיד? אני לא יודע,
עו"ד הכהן: לא, אתה צריך לענות.
העד, מר זנדר: או-קיי. אם הייתי יודע שיש השלכה על התושבות שלי וזה משליך עליי כאלה סכומים, אז כן...
33. המשיבה העידה בענין זה כדלקמן:

ב"כ הנתבע: אז ידעת שאת שומרת בעצם על הזכויות שלך כאן, בזמן שהיית בחו"ל?
העדה, גב' נקר: ידעתי שמציעים לי לשלם מעט כסף, בשביל לקבל ביטוח. לא הבנתי שיש, שום קשר לתושבות. היה לי ביטוח בריאות באירלנד, מהעבודה. שזה בטח הרופאים שלי וכל מי שהלכתי אליו לבריאות, היה באירלנד. אבל הציעו לי לשלם ממש מעט כסף ולשמור על ביטוח, אז ההורים שלי אמרו לי, 'תעשי את זה'...

בית הדין הארצי לעבודה

עב"ל 44371-06-25

כב' הש' יהלום: אבל האמירה היא כזאת, כשאת יצאת לחו"ל את יודעת שההורים שלך מטפלים לך ומשלמים לך את המינימום וזה התאים לך, לא הפריע לך. מתי זה הפריע לך, כשדרשו ממך יותר כסף?

העדה, גב' נקר: רגע, אני רק, אני רוצה לוודא שכאילו ההבנה שלי יושבת פה טוב. אני מבחינתי, זה היה איזה משהו בנושא, כאילו לא משהו עיקרי בחיים שלי, זה nice to have. בואי נגיד את זה ככה, לא באמת הייתי צריכה את זה, nice to have. אם הייתי יכולה בדיעבד, לא לשלם את הביטוח לאומי, מתוך ההבנה של מה המשמעות של זה על התושבות, אני לא הייתי עושה את זה. לא היה לי, אבל באמת שלא היה לי מושג. היה לי ביטוח בריאות, חייתי בחו"ל.

ב"כ הנתבע: אבל באותו מצב, אם היה קורה אירוע ביטוחי מסוים, שהביטוח הזה כן היה מכסה לך, אז היית נהנית מההטבות של זה? העדה, גב' נקר: עובדתית, הייתי באירלנד. עובדתית, כשהיה לי משהו רפואי, השתמשתי בביטוח שם. אז...

ב"כ הנתבע: ואת ידעת באותה תקופה, שאת משלמת לפה דמי ביטוח ולא ראית לנכון לפנות ולהגיד, 'אני לא מעוניינת בזה'. בזמן שהיית שם? העדה, גב' נקר: אני באמת לא, אני באמת לא הבנתי. ההורים שלי אמרו לי, 'יש לך אפשרות לשלם ביטוח, לקבל ביטוח במעט מאוד כסף'. אני באמת, אם מישהו היה מסביר לי, שיש משמעות של תושבות לביטוח, והמערכת הזאת היא, היא מורכבת, אני לא הייתי עושה את זה".

34. **סיכום ביניים של עדויות המשיבים:** תשלום דמי הביטוח נעשה מתוך מניע של כדאיות כלכלית ובשים לב כי מדובר בשנה הראשונה להגירה כלומר השארת פתח לחזרה לארץ. התשלום לא היה גדול ובאמצעותו יכלו להמשיך להנות משירותי בריאות בארץ ורצף זכויות מול המוסד שלא לדבר על הוויתור של תקופת המתנה עם שובם לארץ בכל הקשור לקבלת שירותים רפואיים (סעיף 58 לחוק ביטוח בריאות ממלכתי, תשנ"ד – 1994). המשיבים לא היו ערים להשלכות של תשלום זה על מעמדם כתושבים. למשיבים היה ביטוח בריאות בחו"ל ושם גם שילמו דמי ביטוח.

35. לטעמנו תשלום דמי הביטוח בהתאם למכלול הנסיבות, מלמד כי תהליך הניתוק מהארץ בו החלו המשיבים לא הושלם, והם בפועל נתנו ביטוי לרצונם לשמר את מעמדם כתושבים בישראל עד אשר כוונתם להגר תושלם. במילים אחרות,

בית הדין הארצי לעבודה

עב"ל 44371-06-25

המשיבים לא התכוונו לנתק את הזיקה לארץ באופן מיידי אלא בד בבד עם הצלחת הגירתם. הנתון הראשון שמחזק את המסקנה הזו הינו משך הזמן הקצר בו שהו באירלנד. המשיבים הגיעו לאירלנד באוגוסט 2018 (המשיבה) ובנובמבר 2018 (המשיב). אין חולק כי בתחילת 2019, במועד בו מילא המשיב את הטופס – דין וחשבון – הוא טרם החל לעבוד. עם פרוץ הקורונה במרץ 2020, המשיבים שבו לארץ, חזרו לתקופה קצרה לאירלנד, וחזרו שוב לארץ. גם בהתאם לעדות המשיבה, חזרתם לארץ היתה עם פרוץ הקורונה. לכך יש להוסיף כי בפועל עיקר המחלוקת בתיק מתייחסת לשנת 2019 בגינה המשיבים נדרשו לשלם הפרשי דמי ביטוח. כלומר, אם ניקח את נקודת המוצא כמועד שבו המשיב הגיע לאירלנד ונקודת הסיום היא פרוץ מגיפת הקורונה הרי שמדובר בכשנה וחצי. אכן במהלך תקופה זו, המשיבה החלה לעבוד וגם המשיב מצא מקום עבודה. הם רכשו דירה, ערכו ביטוח בריאות מקומי ופתחו חשבון בנק שם. כל אלו מלמדים על זיקה לא מבוטלת לאירלנד. אך עדין יש להשקיף עליה כתקופת ביניים שבה המשיבים טרם ידעו האם העזיבה שמטרתה לא לחזור לארץ אכן תצא מהכוח אל הפועל. לכן, המשיכו לשלם דמי ביטוח לאומי ולהיות מבוטחים בביטוח בריאות בישראל למרות קיומו של ביטוח בריאות באירלנד וביקשו לשמר את תושבותם וזיקתם לארץ ולא לנתקה עד שיסתבר כי מטרתם אכן התממשה.

36. תימוכין לכך ניתן ללמוד, כי כבר במהלך שהותם באירלנד הגישו בקשה - ויזה - למגורים ומחיה באנגליה אשר התקבלה ביום 14.10.2020 (נספח ג לכתב התביעה). על אף שלא ידוע מתי בדיוק הוגשה הבקשה, אבל ברור שקודם לקבלת האישור במהלך 2020. כלומר, המשיבים לא היו שבעי רצון מהשתלבותם באירלנד, שאחרת מדוע חשבו לעבור לאנגליה. נתון זה כשלעצמו יכול להעיד כי תהליך ההגירה לאירלנד לא צלח והצדיק את האופן בו פעלו המשיבים. אין ספק כי למשיבים היתה כוונה להגר אך בסופו של יום כוונה זו לא התממשה. תושב ישראל העוזב אותה ואינו יכול לדעת כיצד יתקדם התהליך והאם יושלם, אך טבעי הוא כי ידאג לשמר את זכויותיו כתושב למקרה בו התהליך לא יסתיים כפי שציפו לו. ובלשונם של המשיבים בתצהירים - כפי שכל "אדם בר דעת" היה נוהג. אין גם חולק כי המשיבים לא היו מבקשים לקבוע כי אינם תושבים אם לא היו נדרשים לשלם הפרשי דמי ביטוח. גם אם המשיבים נמנעו בעדותם להודות כי ביקשו לשמר על מעמדם כתושבים, הרי שזוהי משמעות הדברים, גם אם לא הבינו אותה לאשורה. ומגיש כי

בית הדין הארצי לעבודה

עב"ל 44371-06-25

לא עצם תשלום דמי הביטוח מלמד על תושבות, אלא אומד הדעת הנלמד ממנו על הכוונה לשמר את התושבות.

מניעות

37. פן אחר הנוגע לתשלום דמי הביטוח למוסד בתקופת שהותם של המשיבים בחו"ל נוגע לשאלת היכולת של מבוטח לחזור בו **בדיעבד** מבקשתו לשלם דמי ביטוח לצורך שימור הביטחון הסוציאלי בעת שהותו מחוץ למדינה, וזאת לאחר שובו למדינה ומשלא נדרש למימוש הזכות הסוציאלית. לטעמנו יש לתת להיבט זה משקל לא מבוטל ועל פני הדברים ומבלי לקבוע מסמרות ניתן היה להסתפק בו מבלי להידרש לשאלת התושבות ונסביר. למעשה דרך תשלום דמי הביטוח המשיבים גילו דעתם כי הינם תושבי ישראל, או לכל הפחות הם מבקשים לשמר את זכויותיהם הנובעות ממעמד זה ובוודאי לא ביקשו לבטל את תושבותם כלפי המוסד. על יסוד כך קופת החולים בה הם חברים והמוסד הבטיחו את זכויותיהם במהלך כל תקופת התשלום. כאשר המשיבים לא ציינו בשום שלב כי אינם רואים עצמם כתושבים ולא הכחישו כי רצו רק להנות מהזכויות כלכליות רפואיות הנובעות מכך. לטעמנו במקרה כזה, המשיבים מנועים מלטעון כנגד הצהרתם בדבר המשך תושבותם המקופלת בהמשך תשלום דמי הביטוח (לענין היסודות של טענת המניעות ראו בע"מ 57929-12-24 **פלונית נ' פלוני** (29.1.2026)). ככלל, אין מקום לאפשר ביטול חוזה ביטוח – ציבורי או פרטי – בדיעבד בנסיבות בהן לא ארע המקרה המזכה. בהתאמה המשיבים רכשו זכויות לביטחון סוציאלי במידה ויתממש סיכון סוציאלי, והעדר התממשות הסיכון אינה עילה לאפשר חזרה בדיעבד מהרצון שהביעו להיות מבוטחים בביטוח הלאומי. עלכן המשיבים מנועים מלתבוע זאת חזרה או לא לשלם את דמי הביטוח המלאים כפי שחלים על תושבים.

38. במאמר מוסגר יצוין כי המשיבים מציינים בסעיף 7 לסיכומיהם כי לא דרשו את החזר דמי הביטוח המינימליים ששילמו אלא עתרו כנגד החיוב הנוסף של דמי הביטוח. משמע, המשיבים ממשיכים להחזיק בזכותם לשלם דמי ביטוח מינימלי אך מתעלמים מהמשמעות שיש לתשלום כזה. כמו כן, התשלום הנוסף נובע מהכנסתם מעבודה מחוץ לישראל. נציין כי בטפסים שמילאו הובהר כי התשלום המינימאלי מיועד למי שאינו עובד ואינו עצמאי. כלומר, המשיבים מחזיקים בעמדה לפיה המחיר הכלכלי שיש לשלם עבור העסקה הוא התשלום המוקטן ששילמו בפועל ולא המחיר המוגדל (ראו לענין זה חוק החוזים (חלק כללי) תשל"ג – 1973, סעיפים 14(ד) – טעות בכדאיות העסקה ו- 61(ב) – תחולת החוק על פעולות שאינן

בית הדין הארצי לעבודה

עב"ל 44371-06-25

חוזים או חיובים הנובעים מחוזה; ע"א 5858/19 פסגות קופות גמל ופנסיה בע"מ נ' חיים אופיר (5.7.2022)).

39. בענין דומה אך שונה במובן זה שמבוטח שביקש לא לראות בו כתושב, שעה ששילם דמי ביטוח ובשונה מהמקרה שלנו קיבל שירותי בריאות נפסק כי "התושבות לצורך חוק הביטוח הלאומי וחוק ביטוח בריאות ממלכתי הינה סטטוס הנושא עמו זכויות וחובות ואיננו מוצאים בנסיבות העניין מקום לחייב את המוסד לנתק את הקשר בין החובות לבין הזכויות הנובעות מסטטוס זה. זאת בשים לב לכך, שהבקשה לחייב את המוסד לבטל את התושבות למפרע הינה ביחס לתקופה שהמערער כבר מימש במהלכה עשרות פעמים את זכאותו לשירותי בריאות במימון ציבורי. בנסיבות אלה, המערער גילה את דעתו כאשר בחר לקבל שירותי בריאות כתושב ישראל ובמימון ציבורי, כי הוא רואה עצמו כתושב הארץ על הזכויות והחובות הנובעות מכך כאשר להיבט הסובייקטיבי ניתן גם כן משקל באיזון הכולל בהתאם להלכה הפסוקה" (עב"ל (ארצי) 12546-06-16 מיכאל פייגין – המוסד לביטוח לאומי (27.3.2018)).

40. מבחינת מהותית, שעה שהמיקוד הוא בביטחון שמעניקה המדינה לתושביה עת מתממש סיכון סוציאלי, הרי שאין כל הבדל בין מימוש הזכות לאי מימושה, והדברים יפים לשני המקרים. התשלום ככלל במובן הצר שלו הינו עבור רכישת זכויות ביטוחיות מול המוסד וקופת חולים בין השאר עבור קבלת טיפולים רפואיים במידת הצורך. תשלום זה אינו תלוי במימוש ובאופן טבעי אינו ניתן להשבה אף אם לא אירע אירוע מזכה. לכן עצם המימוש לא מפחית מעוצמת הזכות. מהמובן הרחב של עצם התשלום ניתן ללמוד על הרצון לשמר תושבות. באותו אופן, במקרה בו מבוטח לא שילם דמי ביטוח במשך תקופה בה עבד בחו"ל, בשונה מתקופה קודמת במהלכה למד בחו"ל ואז הסדיר את תשלום דמי הביטוח, נקבע כיגם בכך יש לראות כי לא היה תושב בתקופה זו שעה שרצונו של המבוטח לשוב ולהשתקע בישראל לא גובה במעשים (עב"ל (ארצי) 34169-04-19 ז'ק ברנע - המוסד לביטוח לאומי (9.3.2020)).

41. אך דומה שלא רק מול המוסד המשיבים פעלו כתושבים אלא גם מול מס הכנסה. בדוח המס השנתי לשנת 2019 נדרשו על ידם 2.25 נקודות זיכוי (סעיף 15 למכתב ב"כ המשיבים למוסד מיום 20.6.2021 – נספח י לכתב התביעה). נקודת זיכוי הינה הטבת מס הניתנת על ידי המדינה לתושביה (סעיף 34 לפקודת מס הכנסה [נוסח

בית הדין הארצי לעבודה

עב"ל 25-06-44371

חדש] וראו קביעה לפיה עובדים זרים מסתננים אינם תושבים הזכאים לנקודות זיכוי - ע"מ (מנהלי באר שבע) 17507-11-13 **טלרן אחזקות ונקיון (אילת) בע"מ נ' פקיד שומה אילת** (27.9.2016)). קבלת נקודת זיכוי עומדת בסתירה לטענה לפיה אדם טוען לניתוק מהארץ. קבלת הטבת מס השמורה לתושבים מחזקת את הזיקה הכלכלית והמשפטית לישראל ומונעת מהנישום לטעון כי ניתק את תושבותו באופן שלם ומוחלט. אמנם צוין במכתב כי הדבר נעשה בטעות ומיד כשהתגלתה, פעלו לתקנה, אך ספק אם יש לתת לכך משקל, שעה שהבקשה לתיקון הוגשה ביום 13.6.2021 (עמודים 68-69 לכתב התביעה) לאחר שהתקבלה ההודעה של המוסד מיום 24.3.2021 בדבר הפרשי חוב דמי ביטוח (נספח ה' לכתב התביעה). המשיבים לא פרטו בתצהירם כיצד גילו את הטעות ומתי ולכן סמיכות הזמנים שבין הודעת המוסד ותיקון השומה מקשה לקבל את הטענה כי מדובר בטעות. מכל מקום, אף אם באופן תיאורטי בדיני המיסים יכול אדם לשנות הסטטוס בדיעבד – ואיננו מביעים בכך עמדה כלשהי – הרי שאין מקום לחייב את המוסד לנהוג כן ביחס למי שגילה דעתו שהוא חפץ להיות מבוטח בביטחון סוציאלי ואף שילם מדי חודש דמי ביטוח (אף אם בחסר).

42. **סיכום:** המשיבים ביטאו אומד דעת המלמד על רצון, לפחות לתקופת הביניים שעד להשלמת הגירתם, לשמור על מעמדם כתושבי ישראל. הם עשו זאת באמצעות תשלום דמי ביטוח לאחר שעזבו את ישראל לאירלנד. התשלום נעשה מתוך ניהול סיכונים ולקיחה בחשבון של האפשרות כי המעבר לחו"ל יכול להסתיים תוך זמן קצר. בפועל לאחר קצת יותר משנה, המשיבים כבר בחנו אפשרות לעבור לאנגליה ולבסוף עם פרוץ הקורונה שבו לארץ. שהותם הקצרה בחו"ל מלמדת כי לצד זיקות חזקות כמו רכישת דירה באירלנד, ביצוע עבודה, תשלום מס עליה לרשויות שם, הזיקה לישראל לא נותקה. פעולת ההגירה לא הושלמה כשבפועל המשיבים המשיכו להנות מזכויות המוקנות למי שהם תושבי ישראל ולא רק מול המוסד אלא גם מול מס הכנסה. במצב דברים כזה מנועים המשיבים לחזור בהם מהמצג שיצרו כלפי המוסד, ואין מקום לצמצם את משמעות התשלום של דמי הביטוח לפן הכלכלי תועלתני שבו, ללא התחשבות במשמעות הרחבה שלו שהיא הותרת זיקה יציבה לישראל.

43. **סוף דבר** – הערעור מתקבל. פסק דינו של בית הדין האזורי מבוטל. ככל שהמשיבים קיבלו בהתאם לפסק הדין את החזר דמי הביטוח, עליהם להשיבו למוסד בתוך 30

בית הדין הארצי לעבודה

עב"ל 44371-06-25

ימים ממועד מתן פסק הדין. בנסיבות הענין בהן הועלתה שאלה משפטית שראוי
שערכאת הערעור תיתן עליה את דעתה, אין צו להוצאות.

ניתן היום, ו' אלול תשפ"ו (19 אוגוסט 2026) בהעדר הצדדים ויישלח אליהם.

אילן סופר,
שופט

רועי פוליאק,
שופט

אילן איטח,
מ"מ נשיא, אב"ד

גברת רחלי בוהדנה,
נציגת ציבור (מעסיקים)

מר אהוד מנור,
נציג ציבור (עובדים)